

۶ / ۴ / ۱۳۸۰

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته

حقوق خصوصی

اصول و ضوابط تفسیر قرارداد در کنوانسیون راجع
به بیع بین المللی کالاها (وین) و مقایسه آن با
مقوق ایران

نگارش:

هومن یزدانی

013053

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید مسین صفایی

اساتید مشاور:

۱- جناب آقای دکتر محمد مسین قائم مقام فراهانی

۲- جناب آقای دکتر علیرضا محمدزاده

مهرماه ۱۳۷۹

۲۵۵۲۵

نویسنده بر ذمه خود می داند در ابتدا مراتب قدردانی و سپاس خود
را از استاد ارجمند، جناب آقای دکتر سید حسین صفایی، که
همواره در عرصه علم و عمل، مرهون راهنماییها و الطاف بی دریغ
ایشان بوده است اعلام نماید.

۳۸۵۲۵

چکیده فارسی

در پایان نامه حاضر که به بررسی اصول و ضوابط تفسیر قرار داد در کنوانسیون وین، راجع به بیع بین المللی کالا، اختصاص دارد، به ترتیب اولیاتی که کنوانسیون برای اصول مورد بحث قایل است، از آنها بحث شد است. بدین ترتیب که علاوه بر مقدمه که در آن عناوین «ابهام»، «صراحت» و «نقش اصل حاکمیت اراده در انتخاب اصول تفسیر قرارداد در کنوانسیون وین» مورد بحث قرار گرفته، فصل نخست به تاثیر اراده در تفسیر قراردادها بر طبق مقررات این کنوانسیون اختصاص یافته است. در فصل دوم نقش عرف را در تفسیر قرارداد بر طبق این کنوانسیون مورد بررسی قرار داده‌ایم و در فصل سوم نیز از اصول حقوقی ای که کنوانسیون در غیاب اراده طرفین و عرف برای تفسیر قرار داد برگزیده صحبت شده است. اما این تنها بخشی از پایان نامه را تشکیل می‌دهد. بخش دیگر کار ناظر به مقایسه این قواعد با آنچه در موارد مشابه در حقوق ایران بکار می‌آید، است. به همین جهت، هر فصل به دو گفتار منقسم شده است. در گفتار نخست هر فصل، به ترتیب، از موضوعات سابق الذکر در کنوانسیون بحث شده، و در گفتار دوم، همین موضوعات در حقوق ایران، به طور تطبیقی، مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

در خاتمه نیز با توجه به بررسی‌های به عمل آمده، سعی شده است به این پرسش پاسخ داده شود که آیا وجوه اشتراک مقررات کنوانسیون با حقوق ایران در حدی هست که کشور ما بتواند بدون اینکه سیستم حقوقی خود را دچار آشفتگی کند، به عضویت این کنوانسیون درآید،

البته پاسخ به این پرسش تنها در حد موضوع پایان نامه، یعنی بررسی اصول مربوط به تفسیر قرارداد در هر دو سیستم حقوقی، داده شده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۸.....	۱- ابهام: تعریف و تحلیل آن.....
۸.....	الف - تعریف ابهام
۹.....	ب - اقسام ابهام
۱۳.....	ج - معیار تشخیص ابهام
۱۴.....	۲- صراحت: تعریف و معیار تشخیص آن.....
۱۴.....	الف - تعریف صراحت
۱۵.....	ب - تشخیص و انواع دلالت صریح
.....	۳- نقش اصل حاکمیت اراده در انتخاب اصول تفسیر قراردادها در کنوانسیون وین
.....
۲۹.....	فصل اول، تاثیر اراده در تفسیر قراردادها
۳۰.....	گفتار نخست: تاثیر اراده در تفسیر قراردادها بر طبق مقررات کنوانسیون وین
۳۱.....	مبحث اول: تاثیر مکاتب مختلف اراده بر کنوانسیون
.....	۱- مکتب اصالت اراده باطنی
.....	۲- مکتب اصالت اراده ظاهری
۳۸.....	۳- نتیجه: انتخاب کنوانسیون
۴۶.....	مبحث دوم: معیارهای مورد پذیرش کنوانسیون در تفسیر اراده طرفین
.....	۱- معیار شخصی
.....	۲- معیار نوعی یا فرضهای حقوقی:

صفحه	عنوان
	الف - تبادر
	ب - عدم صحت سلب
	ج - اطراد
۵۰	۳- نتیجه: معیار مورد انتخاب کنوانسیون؛ معیار مختلط.....
۵۵	مبحث سوم: تاثیر رفتار طرفین در تفسیر اراده آنان.....
	۱- رویه معمول به میان طرفین
	۲- اعمال پس از انعقاد قرارداد
	۳- سکوت طرفین قرارداد
۶۷	گفتار دوم: بررسی تطبیقی حقوق ایران.....
۶۸	مبحث اول: حدود تاثیر مکاتب مختلف اراده در حقوق ایران.....
	۱- مکتب اصالت اراده باطنی
	۲- مکتب اصالت اراده ظاهری
۷۶	۳- حاصل بحث.....
۷۶	مبحث دوم: معیارهای مورد پذیرش حقوق ایران در تفسیر اراده طرفین.....
	۱- معیار شخصی
	۲- معیار نوعی
۸۰	مبحث سوم: تاثیر رفتار طرفین در تفسیر قرارداد آنها.....
	۱- نقش رویه معمول به میان طرفین در تفسیر قراردادها در حقوق ایران.
	۲- نقش اعمال بعدی طرفین در تفسیر قراردادها در حقوق ایران
	۳- اعتبار سکوت در حقوق ایران

صفحه	عنوان
۸۵	فصل دوم: نقش عرف در تفسیر قراردادها.....
۸۷	گفتار اول: تاثیر عرف در تفسیر قراردادها بر طبق کنوانسیون وین.....
۸۸	مبحث اول: تعریف عرف و اقسام آن.....
	۱- عرف عام و عرف خاص
	۲- عرف تفسیری و عرف تکمیلی
	۳- عرف مدون و عرف غیر مدون
	۴- عرف مدنی و عرف تجاری
۱۱۱	مبحث دوم: تعارضها و شیوه‌های حل آنها.....
	۱- تعارض عرفها با یکدیگر:
	الف- تعارض دو عرف عام و خاص
	ب- تعارض دو عرف عام
	ج- تعارض دو عرف خاص
	۲- تعارض عرف با قواعد کنوانسیون
	۳- تعارض عرف با اراده طرفین
۱۱۹	گفتار دوم: بررسی تطبیقی حقوق ایران.....
۱۲۴	مبحث اول: اقسام عرف در حقوق ایران.....
	۱- عرف عام و عرف خاص
	۲- عرف تفسیری و عرف تکمیلی
	۳- عرف مدون و عرف غیر مدون
	۴- عرف مدنی و عرف تجاری
۱۲۶	مبحث دوم: تعارضها و شیوه‌های حل آن.....
	۱- تعارض عرفها با یکدیگر

صفحه	عنوان
	۲- تعارض عرفها با قانون
	۳- تعارض عرفها با اراده طرفین
۱۳۱.....	فصل سوم: نقش اصول حقوقی در تفسیر قراردادها
۱۳۲.....	گفتار اول: اصول حقوقی مورد توجه کنوانسیون وین
۱۳۲.....	مبحث اول: اصول تفسیر مصرح در کنوانسیون
	۱- اصل حسن نیت
	۲- اصل رعایت خصیصه بین المللی قرارداد
۱۴۲.....	مبحث دوم: اصول تفسیر غیر مصرح در کنوانسیون
	۱- اصل وحدت اجزای قرارداد
	۲- اصل انصاف
	۳- اصل تفسیر به زیان متعهدله
۱۴۷.....	گفتار دوم: بررسی تطبیقی حقوق ایران
	۱- اصل انصاف
	۲- اصل حسن نیت
	۳- اصل وحدت اجزای قرارداد
	۴- اصل تفسیر به زیان متعهدله
۱۵۳.....	نتیجه گیری
۱۵۶.....	فهرست منابع
۱۵۶.....	کتابها
۱۵۶.....	الف) کتابهای فارسی
۱۵۷.....	ب) کتابهای عربی
	ج) کتابهای انگلیسی

صفحه	عنوان
۱۵۸.....	د- کتابهای فرانسه.....
۱۵۸.....	مقاله‌ها.....
۱۵۸.....	مقاله‌های فارسی.....
۱۵۹.....	مقاله فرانسوی.....
۱۵۹.....	مجموعه قانون و رویه قضایی.....

مقدمه

پایان نامه حاضر به بررسی اصول و موازین تفسیر قراردادهای بیع بین المللی در کنوانسیون وین و مقایسه آن با حقوق ایران اختصاص دارد. اساساً در هر قراردادی، بین المللی یا خصوصی، با ماهیت تجاری و یا با طبیعت مدنی، برای تعیین حقوق و تکالیف طرفین، باید به تفسیر اراده آنها دست یازید. قراردادهای تجاری نیز عاری از این نیاز نیستند، حتی می توان گفت تفسیر قراردادهای تجاری به مراتب مهم تر نیز است. زیرا طبع کلان و حساس تجارت، علاوه بر ارتباط با تجار، اقتصاد جامعه را نیز تحت تاثیر قرار می دهد. به همین دلیل، تفسیر قراردادهای تجاری، خصوصاً درحد بین المللی آن، و در نهایت تعیین تعهدات و حدود تکالیف طرفین بر سرنوشت جوامع نیز تاثیر گذار است. تدوین کنندگان کنوانسیون وین راجع به بیع بین المللی کالاها نیز از این نکته مهم غافل نبوده اند. به همین دلیل، چند ماده از مقررات این کنوانسیون را به طور مستقیم به اصول تفسیر قراردادها اختصاص داده اند. در مواد دیگر این کنوانسیون نیز به طور پراکنده و غیر مستقیم به نکاتی پیرامون تفسیر قراردادها برمی خوریم. استخراج، جمع و تنظیم این اصول و در نهایت دسته بندی و تحلیل آنها هدف پایان نامه حاضر است.

ضمن اینکه سعی شده است تا این اصول و سلسله مراتب آنها با حقوق ایران

مقایسه گردد.

هدف از این مقایسه نیز پاسخ به این پرسش است که آیا جوه اشتراک

مقررات کنوانسیون با سیستم حقوقی ایران در حدی هست که کشور ما نیز بتواند بدون اینکه سیستم حقوقی خود را دچار آشفتگی کند، به عضویت این کنوانسیون در آید.

البته با توجه به موضوع پایان نامه که ویژه اصول و موازین تفسیر است، به این پرسش نیز تنها در حد مقایسه قواعد تفسیر کنوانسیون و حقوق ایران پاسخ داده خواهد شد.

اما اینکه چرا این کنوانسیون برای مقایسه انتخاب شده است، در حالی که در عرصه تجارت بین الملل کنوانسیونها و قوانین متحد الشکل مهم دیگری نیز وجود دارند، مربوط به اهمیت فوق العاده و دامنه شمول آن از لحاظ عضویت در آن است. شرح مختصری از تاریخچه کنوانسیون و اقبال کشورهای مختلف جهان از مقررات آن تا حدودی قضیه را روشن می‌سازد^(۱).

کنوانسیون سازمان ملل متحد راجع به قراردادهای بیع بین المللی کالا از تاریخ اول ژانویه ۱۹۸۸ لازم الاجرا شده است. لازم الاجرا شدن کنوانسیون واقعه‌ای بسیار مهم در حقوق تجارت بین الملل محسوب می‌شود. در زمینه بیع بین المللی کنوانسیونهای متعدد دیگری نیز منعقد شده است که پنج کنوانسیون بدون احتساب موافقتنامه‌های منطقه‌ای بین بعضی از کشورها لازم الاجرا شده است. (۲)

۱- پلانتار، ژان پی، حقوق جدید متحدالشکل بیع بین الملل، ترجمه دکتر ایرج صدیقی، مجله دفتر خدمات، شماره ۱۵
۲- این پنج کنوانسیون عبارتند از ۱- کنوانسیون راجع به قانون قابل اجرا درباره بیع بین المللی

لیست اولین کشورهای عضو کنوانسیون بیع بین المللی کالا، قبل از هر چیز ثابت می‌کند که هدف نهایی کنوانسیون که همانا متحد الشکل کردن قواعد بیع بین المللی بدون توجه به نظامهای حقوقی، اختلافات سیاسی و اقتصادی، موقعیت جغرافیایی و میزان توسعه یافتگی بوده، از هم اکنون تحقق یافته است.

ایالات متحده امریکا، چین، فرانسه، مکزیک، استرالیا، ایتالیا، سوئد، مصر، اتریش و زامبیا و... در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند و جای امیدواری بسیار است که در مدت کوتاهی، کشورهای متعدد دیگری نیز به این کنوانسیون ملحق شوند.

همه چیز این فکر را تقویت می‌کند که این نهضت موافق که تاکنون مورد تایید همگان بوده است، در آینده گسترش بیشتری یابد و دهه‌های پیش رو ناظر توسعه یک حقوق قراردادی در سطح جهانی در رابطه با محتوای کنوانسیون بیع بین المللی کالا و مسایل جنبی آن باشد.

دو کنوانسیون لاهه مربوط به انعقاد قراردادهای بیع بین المللی و ناظر بر بیع بین المللی اموال منقول که در ۲۵ آوریل ۱۹۶۴ به امضا رسیده و در ۱۸ اوت ۱۹۷۲ لازم الاجرا شده‌اند، در طول حیات خود موفق به جلب و الحاق اعضای جدیدی شدند و در اروپا کشورهای متعددی آماده الحاق به آنها بودند. اما تاسیس

اموال منقول که در تاریخ ۱۵ ژوئن ۱۹۵۵ در لاهه به امضا رسیده است ۲- کنوانسیون مربوط به قانون متحدالشکل ناظر بر بیع بین المللی اموال منقول که در ۲۵ آوریل ۱۹۶۴ در لاهه به امضا رسیده است ۳- کنوانسیون راجع به مرور زمان در مورد بیع بین المللی کالا که در ۱۴ ژوئن ۱۹۷۴ در نیویورک به امضا رسیده است ۴- کنوانسیون مربوط به قانون متحدالشکل ناظر بر انعقاد قراردادهای بیع بین المللی اموال منقول که در ۲۵ آوریل ۱۹۶۴ در لاهه به امضا رسیده است ۵- کنوانسیون راجع به قانون قابل اعمال برقرار دادهای بیع بین المللی کالا که در ۲۲ دسامبر ۱۹۸۶ در لاهه به امضا رسیده است.

کمیسیون سازمان ملل متحد برای حقوق تجارت بین الملل (uncitral) بر خلاف تصور عموم، مانع این پیشرفت شد تا به نحو موثرتری نسبت به متحدالشکل کردن حقوق بیع، در چارچوبی جدید، اقدام نماید. از همان اولین جلسه در سال ۱۹۶۸، uncitral اقدام به استعلام نظرات اعضا درباره کنوانسیون‌های ۱۹۶۴ نمود و از اوایل سال بعد یک گروه کار تشکیل شد تا در این باره به تحقیق بپردازد که انجام چه تغییرات و تعدیلهایی در متنهای موجود می‌تواند موجب الحاق کشورهای بیشتر با سیستم‌های حقوقی، اجتماعی و اقتصادی مختلف شود، و یا اینکه بایستی متن جدیدی به همین منظور تهیه و تدوین گردد.

بدین ترتیب، فکر تجدید نظر یا تغییر اساسی در کنوانسیونهای لاهه که مدت زیادی از عمر آن نمی‌گذشت، پذیرفته شد.

uncitral که با توجه به اساسنامه مربوط، مستقیماً از مجمع عمومی سازمان ملل متحد منبعت شده و از حیثیت زیادی برخوردار بود، از حقوقدانان سی و شش کشور عضو که یک سوم آنها هر سال یکبار، با رعایت قوازن سیاسی، جغرافیایی و اقتصادی انتخاب می‌شدند، تشکیل گردیده و در آن به روی ناظران کشورهای غیر عضو سازمانهای بین المللی باز بود. علاوه بر آن، از این امتیاز اساسی نیز برخوردار بود که به طور دائم نمایندگان صلاحیتدار تمام قاره‌ها و همه سیستم‌های حقوقی و اقتصادی در کارها مشارکت و یاری داشتند. شرکت کشورهای در حال توسعه تامین و رعایت منافع مخصوص آنها را تضمین کرده بود.

قسمت اصلی کارهای uncitral در چارچوب نسبتاً محدود یک گروه کار

متشکل از پانزده کشور در نه جلسه، بدون به حساب آوردن جلسات کمیته تدوین، به انجام رسید. سیستم تجدید انتخاب اعضا و حضور ناظرانی که می‌توانستند در مباحثات شرکت جویند، و نیز گزارشهایی که به طور مرتب بوسیله گروه کار به کمیسیون تقدیم می‌گردید، موجب شد که تعداد قابل توجهی از کشورها بتوانند در تنظیم متون جدید مشارکت و همکاری داشته باشند.

یک چنین همکاری جمعی و زیر بنایی و معاضدتهای سازمان ملل و وجود یک دبیرخانه فعال متشکل از برجسته‌ترین حقوقدانان، موجب شد که دو کنوانسیون لاهه، ماده به ماده مورد بررسی دقیق قرار گیرند و در جلساتی که به مدت چهار هفته با شرکت تمامی اعضا در سال ۱۹۷۷ تشکیل گردید، Uncitral طرح کنوانسیون جدید را که شامل قواعد راجع به انعقاد قرار داد و بیع به معنای اخص کلمه بود، بپذیرد.

کنفرانس دیپلماتیک که در ماههای مارس و آوریل ۱۹۸۰ در وین بوسیله سازمان ملل متحد و با شرکت نمایندگان شصت و دو کشور تشکیل گردید، متن تهیه شده را تصویب کرد. حال آنکه کنفرانس لاهه در سال ۱۹۶۴ با شرکت نمایندگان ۲۸ کشور تشکیل شده بود. این مقایسه ساده خود گویای برتری کنوانسیون بیع بین المللی کالا بر دو کنوانسیون لاهه است.

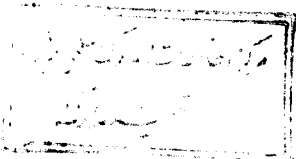
امتیاز قابل ملاحظه‌ای که کنوانسیون جدید دارد، قبل از هر چیز مربوط به تعداد و جاهت کشورهایی است که عضویت آن را پذیرفته‌اند. فایده عملی حقوق متحدالشکل به همان اندازه که دایره شمول آن توسعه می‌یابد، اهمیت زیادی پیدا

می‌کند. با وجود این، ارزش واقعی متن تهیه شده نیز در خور توجه است و حقوقدانان در ابداعات جدیدی که در متن آن ملحوظ گردیده، و نیز در نقایص آن، موضوعات زیادی برای مطالعه و تحقیق خواهند یافت.

متن کنوانسیون به این منظور تنظیم گردیده که با گرایشی اساساً کاربردی، با بهره‌گیری از راه‌های پذیرفته شده در نظام‌های مختلف حقوقی بتواند به نیازهای عملی موجود پاسخ دهد و علاوه بر ایجاد یک نظام حقوقی مستقل، خود قلمرو اجرا و قواعد مربوط به تفسیر را به صورت متحدالشکل و برای تمام کشورها تعیین کند.

اما، تقسیم کار بدین ترتیب است که پایان نامه علاوه بر مقدمه از سه فصل تشکیل شده است. در مقدمه ابتدا از نقطه آغازین بحث تفسیر، یعنی ابهام بحث شده است؛ پدیده‌ای که در واقع بوجود آورنده نیاز به تفسیر است. سپس از پدیده صراحت که در زمینه تفسیر نکته مهمی است، بحث شده است، و در خاتمه از اصل حاکمیت اراده در زمینه انتخاب اصول تفسیر سخن رفته است. اما قسمت عمده و اساسی کار مربوط به فصول سه گانه پایان نامه است. این فصول، به ترتیب اولویتی که کنوانسیون برای اصول تفسیر در نظر گرفته است، تنظیم شده‌اند. فصل نخست به نقش اراده طرفین در تفسیر قرارداد آنها اختصاص داده شده است. این فصل به دو گفتار تقسیم گردیده: گفتار اول به اصول مورد قبول کنوانسیون در موضوع بحث، و گفتار دوم به بررسی تطبیقی حقوق ایران در این زمینه اختصاص یافته است. در فصل دوم از نقش عرف در تفسیر قراردادها به موجب مقررات کنوانسیون

بحث شده است. این فصل نیز به دو گفتار تقسیم گردیده:

گفتار اول مربوط به اصول مربوطه در کنوانسیون، و گفتار دوم مربوط به بررسی تطبیقی حقوق ایران در این زمینه است. فصل سوم پایان نامه ویژه نقش اصول حقوقی در تفسیر قراردادها است. این فصل نیز، چون دو فصل پیشین، به دو گفتار منقسم گردیده است، و همانند دو فصل گذشته، در گفتار نخست آن از اصول حقوقی مورد نظر کنوانسیون و در گفتار دوم از مقایسه کنوانسیون با حقوق ایران در این زمینه سخن رفته است. در خاتمه نیز نتیجه‌گیری کوتاهی از مباحث پایان نامه ارائه گردیده است.

اما در مقدمه بحث از مسائل بحث می‌گردد که به دلایلی در فصول سه گانه پایان نامه قابل طرح و بررسی نیستند، و به عبارت دیگر، جای دادن این مباحث در هر یک از فصول سه گانه به وصله ناجوری شبیه است که تاثیری جز در هم ریختگی مباحث تحقیق ندارد. این مسائل سه عنوان عمده را به خود اختصاص داده‌اند. این عناوین یا لازمه بحث تفسیر قرار داد هستند، مانند عنوان «ابهام» که در واقع نقطه آغازین و علت وجودی بحث تفسیر است و یا مکمل بحث تفسیر، مانند عنوان «صراحت» که گوشه ای از آن را تشکیل می‌دهد، اما همانطور که گفته شد اندراج آن در سه فصل پایان نامه به هماهنگی مطالب لطمه وارد می‌آورد؛ و یا عنوانی است که هر چند می‌تواند در یکی از سه فصل پایان نامه مورد بحث قرار گیرد، لیکن طرح آن در مقدمه از این جهت که از لحاظ رتبه بر هر سه فصل پایان نامه مرجح است، مناسبتر به نظر می‌رسد. این عنوان، عبارتست از «نقش اصل حاکمیت